

KANCELARIA SENATU
BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych

Problematyka rejestracji gatunków
zwierząt chronionych oraz handlu nimi
w Polsce i wybranych krajach
Unii Europejskiej

OPRACOWANIA TEMATYCZNE

OT-588

SIERPIEŃ 2010

©Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2010

Opracowanie:
Robert Stawicki
Andrzej Krasnowolski

Biuro Analiz i Dokumentacji Kancelarii Senatu
Dyrektor – Agata Karwowska-Sokołowska – tel. 022 694 94 32, fax 022 694 94 28,
e-mail: sokolows@nw.senat.gov.pl
Wicedyrektor – Ewa Nawrocka – tel.022 694 98 53,
e-mail: nawrocka@nw.senat.gov.pl
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych tel. 022 694 98 04, fax 022 694 99 06

Problematyka rejestracji gatunków zwierząt chronionych oraz handlu nimi w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej

1. Rejestracja gatunków zwierząt chronionych w Polsce oraz konsekwencje wynikające z niezgłoszenia do rejestru zwierząt posiadanych lub hodowanych w Polsce

Podstawowym dokumentem regulującym problematykę ochrony dziko występujących gatunków zwierząt i roślin jest Konwencja o Międzynarodowym Handlu Dzikimi Zwierzętami i Roślinami Gatunków Zagrożonych Wyginięciem (CITES) zw. Konwencją Waszyngtońską, sporządzona 3 marca 1973 r. Do dnia dzisiejszego dokument ten, którego podstawowym celem jest kontrola i ograniczenie międzynarodowego handlu żywymi zwierzętami i roślinami, ratyfikowało 157 państw, w tym wszystkie 27 państw członkowskich Unii Europejskiej.

Unia Europejska, odnosząc się do postanowień Konwencji Waszyngtońskiej, wprowadziła do swojego porządku prawnego odpowiednie regulacje zawarte w szeregu rozporządzeń, z których najważniejsze to: Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi wraz z listą gatunków objętych reglamentacją handlu, uaktualnioną Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1332/2005 z dnia 9 sierpnia 2005 r. oraz Rozporządzenie Komisji (WE) nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiające przepisy wykonawcze do pierwszego z wymienionych rozporządzeń. Wyżej wymienione regulacje wspólnotowe stanowią część obowiązującego w Polsce porządku prawnego.

Pomimo iż regulacje wspólnotowe (m.in. powyższe rozporządzenia) są bezpośrednio stosowane w państwach członkowskich i mają charakter wiążący, to wprowadzenie ewentualnego obowiązku zgłoszenia do rejestru okazów gatunków (zwierząt) objętych przepisami CITES lub rozporządzeń UE, może wynikać tylko z przepisów krajowych. W poszczególnych państwach uregulowania dotyczące rejestrowania gatunków chronionych są różne z uwagi na to, iż zarówno z przepisów Konwencji CITES jak i prawa wspólnotowego nie wynika obowiązek rejestracji. Państwom pozostawiono swobodę przy podjęciu ewentualnej decyzji o wprowadzeniu, w prawie krajowym, obowiązku rejestracji. Są one jedynie zobowiązane do podejmowania takich działań, które zwiększałyby skuteczność przestrzegania przepisów dotyczących ochrony zagrożonych gatunków.

Podstawowym aktem prawnym, który reguluje kwestie związane m.in. z rejestracją zwierząt objętych ograniczeniami unijnymi, jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 Nr 151, poz. 1220 ze zm.).

Zgodnie z art. 64 wspomnianej ustawy, posiadacz żywych zwierząt zaliczonych do płazów, gadów, ptaków lub ssaków wymienionych w Załącznikach A i B¹, a także prowadzący ich hodowlę, jest obowiązany do pisemnego zgłoszenia ich do rejestru.

Załącznik A zawiera listę gatunków zarówno roślin jak i zwierząt zagrożonych wyginięciem. Zasadniczo wszelki handel międzynarodowy tymi gatunkami jest zabroniony, chociaż handel tymi gatunkami w pewnym zakresie może być dopuszczalny w określonych okolicznościach.

Załącznik B zawiera listę gatunków, które wprawdzie nie są zagrożone wyginięciem, niemniej jednak mogą być zagrożone, jeżeli handel okazami tych gatunków nie zostanie poddany ścisłej reglamentacji. Handel nimi jest dozwolony pod warunkiem posiadania stosownego zezwolenia.

Wpis do rejestru lub wykreślenie z rejestru, na wniosek posiadacza zwierzęcia, jest dokonywany przez starostę właściwego ze względu na miejsce przetrzymywania zwierząt lub prowadzenia ich hodowli. Wniosek powinien być złożony w urzędzie starosty w terminie 14 dni od dnia powstania tego obowiązku tj. z dniem nabycia lub zbycia zwierzęcia, jego wwozu do kraju lub wywozu za granicę oraz wejścia w posiadanie zwierzęcia, jego utraty lub śmierci.

Wniosek o dokonanie wpisu do rejestru powinien zawierać następujące informacje:

- imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę posiadacza lub prowadzącego hodowlę,
- liczbę zwierząt posiadanych lub hodowanych,
- nazwę gatunku w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje,
- datę, miejsce urodzenia lub wyklucia zwierzęcia,
- płeć zwierzęcia, jeżeli jest możliwa do ustalenia,
- opis trwałego oznakowania zwierzęcia, jeżeli jest oznakowane,
- cel przetrzymywania lub prowadzenia hodowli zwierzęcia,
- kopię dokumentu potwierdzającego pochodzenie zwierzęcia:
 - zezwolenie na import zwierzęcia do kraju albo

¹ Szczegółowa lista gatunków podlegających rejestracji znajduje się w załącznikach A i B Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1332/2005 z dnia 9 sierpnia 2005 r. zmieniającym Rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi.

- zezwolenie na schwytanie zwierzęcia w środowisku, albo
- dokument wydany przez powiatowego lekarza weterynarii, potwierdzający urodzenie zwierzęcia w hodowli, albo
- inny dokumentu stwierdzający legalność pochodzenia zwierzęcia.

Obowiązek zgłoszenia do rejestru nie dotyczy:

- ogrodów zoologicznych,
- podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu żywymi zwierzętami gatunków chronionych na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust.1,
- czasowego przetrzymywania zwierząt w celu leczenia i rehabilitacji.

Prawo polskie przewiduje określone sankcje karne w przypadku niezgłoszenia do rejestru posiadanych lub hodowanych zwierząt. Zgodnie z art. 127 pkt 3 wymienionej ustawy osoba, która umyślnie² nie zgłasza do rejestru posiadanych lub hodowanych zwierząt popełnia wykroczenie i podlega karze aresztu lub grzywny.

2. Regulacje w prawie polskim dotyczące obrotu zwierzętami chronionymi, które nie posiadają dokumentu legalnego pochodzenia

Obrót zwierzętami chronionymi nieposiadającymi dokumentu legalnego pochodzenia (zezwolenia) jest w Polsce zabroniony na podstawie art. 128 ustawy o ochronie przyrody. W tym przepisie wymieniono kilka rodzajów działań, naruszających zarówno normy przytoczonej ustawy jak i bezpośrednio obowiązujących regulacji prawa unijnego³. Jednym z nich jest oferowanie (bez wymaganego zezwolenia) „zbycia lub nabycia, nabywanie lub pozyskiwanie, używanie lub wystawienie publiczne w celach zarobkowych, zbywanie, przetrzymywanie lub przewożenie w celu zbycia okazów określonych gatunków roślin lub zwierząt”.

Ustawodawca uznał złamanie tego przepisu za przestępstwo, zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Ponadto w art. 129 ustawy przewidziano środki karne, które może orzec sąd w razie skazania za przestępstwo określone w art. 128.

² Zgodnie z postanowieniami art. 6§ 1 Kodeksu wykroczeń wina umyślna zachodzi wówczas, gdy sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego, to jest chce go popełnić albo przewidując jego popełnienie godzi się na to. Uwzględniając zatem pojecie winy umyślnej, należy stwierdzić, że przesłanka ta będzie mocno ograniczała przypadki odpowiedzialności za wykroczenie z art. 127 wyżej wspomnianej ustawy. Jego potencjalnemu sprawcy należy bowiem udowodnić, że znał on ograniczenia obowiązujące w stosunku do konkretnego obiektu przyrodniczego, i że celowo je naruszył.

³ Rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi.

Są to:

- przepadek przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa oraz przedmiotów (w tym zwierząt chronionych) pochodzących z przestępstwa, chociażby nie stanowiły własności sprawcy,
- obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego, a jeśli obowiązek taki nie byłby wykonalny – nawiązkę w wysokości 10 000 złotych na rzecz organizacji społecznej działającej w zakresie ochrony przyrody lub właściwego, ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa, wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

3. Rejestracja gatunków zwierząt chronionych w wybranych krajach Unii Europejskiej

Belgia

Zasady rejestracji zwierząt chronionych są uregulowane w Rozporządzeniu Króla Belgii z 9 kwietnia 2003 r. odnoszącym się do ochrony gatunków dzikiej flory i fauny poprzez sprawowanie kontroli nad handlem tymi gatunkami (Arreté royal relatif a la protection des especes de faune et de flore sauvages par le contrôle de leur commerce). Zgodnie z rozporządzeniem wymagana jest rejestracja okazów gatunków dzikich, wymienionych w załącznikach Konwencji Waszyngtońskiej. Nie jest ona konieczna w odniesieniu do osobników urodzonych i wychowanych w niewoli, w odniesieniu do gatunków oraz hybryd tych gatunków, zawartych w aneksie nr 4 niniejszego rozporządzenia, obejmującym wybrane gatunki ptaków (np. pewne gatunki kaczek, cyraneczek, bażantów, gołębi i papużek). Prawo belgijskie jest łagodniejsze niż obowiązujące we Francji, która obostrzyła warunki określone zarówno w Konwencji Waszyngtońskiej, jak i ustawodawstwie unijnym.

Francja

We Francji obowiązują różnorodne uregulowania dotyczące ochrony i hodowli zwierząt i roślin, które muszą być w równej mierze przestrzegane. Tematyka ta ujęta jest w następujących aktach prawnych:

- Kodeks Środowiskowy (Code de l'Environnement),
- Kodeks Rolniczy (Code Rural),
- Rozporządzenie z 21 listopada 1997 roku o gatunkach niebezpiecznych,
- Rozporządzenie z 10 sierpnia 2004 roku o gatunkach zakazanych,
- Rozporządzenie z 10 sierpnia 2004 roku określające warunki wydawania zgody na posiadanie zwierząt pewnych gatunków nieptomowych w ośrodkach hodowli, sprzedaży,

wynajmu, tranzytu lub wystawiania na widok publiczny zwierząt gatunków niedomowych (Arrêté du 10 août 2004 fixant les conditions d'autorisation de détention d'animaux de certaines espèces non domestiques dans les établissements d'élevage, de vente, de location, de transit ou de présentation au public d'animaux d'espèces non domestiques).

Rozporządzenie to szczegółowo określa obowiązki właścicieli ośrodków zajmujących się zwierzętami niedomowymi, w tym m. in. sposoby nadawania tym zwierzętom numerów identyfikacyjnych,

- Rozporządzenie międzyresortowe z 10 sierpnia 2004 r. określające główne zasady udzielania zgody na hodowlę zwierząt gatunków niedomowych (Arrêté interministériel du 10 août 2004 (JORF du 25 septembre 2004) fixant les règles générales de fonctionnement des installations d'élevage d'agrément d'animaux d'espèces non domestiques).

To ostatnie rozporządzenie definiuje:

- zwierzę domowe – jako każde zwierzę utrzymywane albo przeznaczone do bycia utrzymywanym przez człowieka, które było obiektem presji selekcyjnej stałej i ciągłej w celu uformowania grupy zwierząt, które uzyskały charakter zwierząt domowych. Tylko osobniki urodzone w niewoli i mające fenotyp odmienny od fenotypu zwierzęcia dzikiego mogą być traktowane jako zwierzęta domowe.
- zwierzęta niedomowe – definiowane przez Kodeks Środowiskowy jako wszystkie zwierzęta, które nie podlegały modyfikacji poprzez selekcję podczas hodowli ze strony człowieka. Jest to niezależne od faktu, czy dane osobniki urodziły się wolne, czy w niewoli oraz jak długi czas spędziły w niewoli. Osobnik pochodzący ze skrzyżowania (hybryda) zwierzęcia dzikiego chronionego i domowego uzyskuje status rodzica chronionego.

Certyfikat Wspólnoty potwierdza legalność importu danego zwierzęcia chronionego i umożliwia wolny obrót danym okazem, zgodnie z Traktatem Waszyngtońskim, z wyjątkiem zwierząt znajdujących się na liście Aneksu 1 Konwencji.

Rozporządzenie międzyresortowe z dnia 10 sierpnia 2004 r. szczegółowo określa zasady prowadzenia hodowli zwierząt objętych Konwencją, jak również nakazuje, aby każdy osobnik był ujęty w rejestrach, umożliwiających identyfikację jego pochodzenia. Rejestry sporządzane są przez prefekta, komisarza policji bądź właściwego terytorialnie mera.

Każde zwierzę gatunku chronionego musi posiadać legitymację poświadczającą legalność pochodzenia oraz musi być identyfikowalne poprzez oznaczenie zamkniętym

pierścieniem. Aneks nr 1 zawiera listę kilkuset ssaków, ptaków, płazów i gadów, dla których posiadania konieczna jest zgoda prefekta i których oznakowanie jest obowiązkowe w odniesieniu do każdego osobnika, natomiast Aneks nr 2 zawiera listę gatunków, których posiadanie jest zabronione, a może być dozwolone przez prefekta wyłącznie tymczasowo, dla przechowania bądź publicznej ich prezentacji.

Republika Czeska

W Czechach problematyka rejestracji zwierząt chronionych uregulowana jest w Rozporządzeniu Ministra Środowiska Republiki Czeskiej nr 227/2004, na podstawie którego obowiązkowej rejestracji podlegają żywe osobniki gatunków ssaków, ptaków i gadów wymienione tylko w Załączniku A Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1332/2005 z dnia 9 sierpnia 2005 r. Załącznik ten zawiera pełną listę gatunków zarówno roślin jak i zwierząt zagrożonych wyginięciem. Zasadniczo wszelki handel tymi gatunkami jest zabroniony, z zastrzeżeniem, że w pewnych okolicznościach jest on dopuszczalny. Rozporządzenie wymienia również kilkadziesiąt gatunków ssaków, ptaków oraz gadów, które mimo iż znajdują się na liście Załącznika A, nie podlegają obowiązkowej rejestracji.

